

TWEEDE JAARVERSLAG

OMTRENT HET

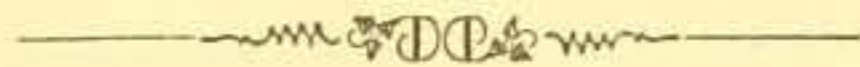
ZOÖLOGISCH STATION

DER

NEDERLANDSCHE DIERKUNDIGE VEREENIGING,

uitgebracht door de Commissie voor het Zoölogisch Station,

op de Vergadering van 25 November 1877.

'S GRAVENHAGE,
MARTINUS NIJHOFF.

ROTTERDAM,
VAN HENGEL & EELTJES.

1878.

I N H O U D.

	Blz.
Leden der Commissie voor 1877	4
I. Huishoudelijk gedeelte	5
Bijlage. (Lijst der dreggingen)	13
II. Wetenschappelijk gedeelte	15
1. Over eene nieuwe Gobiussoort uit de Noordzee enz., door Dr. A. A. W. Hubrecht	15
2. Lijst der Mollusca, door D. van Haren Noman	21
3. Carcinologische aantekeningen, door Dr. P. P. C. Hoek	33
4. Aantekeningen omtrent eenige Noordzee-Annelieden, door Dr. R. Horst	41
5. Iets over Coelenteraten	45

LEDEN DER COMMISSIE

voor 1877.

Prof. C. K. HOFFMANN, Hoogleeraar te *Leiden*, President.

Dr. R. HORST, Conservator aan het Zoölogisch Museum, te *Utrecht*.

Dr. P. P. C. HOEK, Assistent aan het Zoötomisch Laboratorium te *Leiden*,
Penningmeester.

Dr. A. A. W. HUBRECHT, Conservator aan 's Rijks Museum van Natuurlijke
Historie te *Leiden*, Secretaris.

3. CARCINOLOGISCHE AANTEKENINGEN.

BIJDRAGE TOT DE KENNIS DER NOORDZEE-FAUNA,

van Dr. P. P. C. HOEK.

Zoowel gedurende mijn verblijf in het Zoölogisch Station te Vlissingen, als op onze veertiendaagsche Noordzee-excursie verzamelde ik talrijke Crustaceen. Toen ik deze aan een nauwkeurig onderzoek onderwierp, bleek het mij, dat er zich onder bevonden, wier voorkomen en verspreiding nog vrij onvolkomen bekend is. Liever evenwel, dan op nieuw eene volledige optelling te geven van alle aangetroffen vormen, behandel ik hieronder enkele der meest interessante.

Onder de *Cirripedien* zijn zeker de soorten van het geslacht *Balanus* de meest algemeen verspreiden. Vindt men *B. balanoides* en *B. crenatus* bijna overal (ofschoon nooit met elkander), een mij tot nog toe geheel onbekend gebleven vorm was de *Balanus porcatus* da Costa. Toch is ook deze volstrekt geen zeldzame. Laat men het sleepnet over de uitgestrekte natuurlijke oesterbank schrobben, die zich als een twee à drie geographische mijlen breeden band van Helgoland westwaarts tot boven Terschelling uitstrekt, zoo is men zeker met dit schelpdier talrijke Balanen, die zich op haar schelpen gevestigd hebben, buit te maken. Deze behooren alle tot *Balanus porcatus* ¹⁾ en worden gemakkelijk aan de scherpe ribben op het oppervlak der schelpstukjes en het purper van de snavelvormige toppen der terga herkend. De diepte, waar zij zich ophouden, varieert tusschen 18 en 23 vademen. Op deze oesterschelpen houdt een andere Cirripeed hen trouw gezelschap: deze is de *Verruca Stroemii*,

¹⁾ In zijn onlangs uitgekomen werkje (*Die Auster und die Austerwirtschaft*) zegt Möbius, dat het *B. crenatus* is, die de oesterschelpen bewoont. De tentvormige (zeltförmigen) schelpjes, waarvan hij gewaagt, behooren zonder eenigen twijfel aan *B. porcatus* en niet aan *B. crenatus*.

wier onregelmatige schelpjes (vaak door slik of zand geheel of gedeeltelijk bedekt) zeer licht over het hoofd worden gezien.

Wat de *Parasitische Cirripeden* betreft, zoo vond ik de reeds een vorig jaar opgedane ervaring, dat *Sacculina Carcini* geen zeldzaam dier is, voortdurend bevestigd; zoowel bij Vlis-singen ¹⁾ als op verschillende plaatsen der Noordzee, bij Helgo-land enz., trof ik ze bij herhaling aan. Ik vond ze niet alleen op *Carcinus maenas*, maar ook (evenals het vorige jaar) op *Portunus depurator*. Volgens Kossman ²⁾ moet dit een andere soort zijn: ten minste hij gelooft niet, dat ooit dezelfde soort op twee verschillende dieren leeft. Dan is ook een kleine *Sacculina*, die op *Stenorhynchus rostratus* Linn. parasiteert (en die ik bij Helgoland veroverde) weer een andere en wel een nieuwe soort. Voorloopig wil ik ze *Sacculina phalangii* noemen; mis-schien is het evenwel dezelfde, die Leuckart op *Hyas araneus* aantrof en door hem als *Sacculina inflata* gedoopt werd ³⁾.

Wat *Copepoden* betreft was onze buit zeer gering. Behalve enkele der meest gewone vormen (als *Harpacticus chelifer* en *Cetochilus septentrionalis*) bekwam ik slechts een enkele vischluis en (dank zij den scherpen blik van den Heer Noman) een enkele in den mantel van *Phallusia virginea* huizende *Notodelphys*-soort. Waarschijnlijk is dit *Notodelphys agilis* Thorell, die ook Mö-bius ⁴⁾ in den mantel dierzelfde *Phallusia* aantrof. De vischluis

¹⁾ Vooral oostwaarts van de groote haven, tegenover de uitspanning „de schoone Waardin.”

²⁾ Kossmann, Beiträge zur Anatomie der schmarotzenden Rankenfüssler. Semper's Arbeiten aus dem Zoologisch-Zootomischen Institut der Univers. Würz-burg. I.

³⁾ Ook wat den vorm betreft vertoont mijn bijna kogelronde *S. phalangii* met *S. inflata*, op Tafel VI. fig. 1. (Arch. f. Naturg. 1859. I.) afgebeeld, een groot verschil. Na de ondervinding, door mij opgedaan, is de kans groot, dat het aantal *Sacculinas*, zoo Kossman's opvatting de ware blijkt, spoedig zeer aanzienlijk zal zijn. Zoo vond ik b.v. op een *Pisa armata* uit de Golf van Napels eene *Sacculina*. Die van *Pisa Gibsii* heeft van Hesse den naam van *S. Gibsii* ontvangen; die van *P. armata* moet dan evenwel een andere zijn. Ik wil ze *Sacculina Pisae* noe-men — een naam, dien ze evenwel slechts voorloopig draagt.

⁴⁾ Ergebnisse der Deutschen Nordseefahrt. Copepoden von K. Möbius. Seite 274.

werd op een groote tarbot (*Pleuronectes maximus*) aangetroffen en bleek een *Caligus pectoralis* Müll. te zijn ¹⁾.

Ook de *Amphipoden* en *Isopoden* leverden mij weinig nieuws. Voor een deel is hieraan zeker wel de gebrekkige uitrusting van ons scheepje de schuld geweest, in zooverre als bij het sorteeren der vangst de meeste kleinere vormen verloren gingen. Aan gewone vertegenwoordigers dier groepen (verschillende Gammari, Idotheas, maar ook Caprella's en Proto pedata in menigte) was er natuurlijk geen gebrek. De door Slabber als Agaat-pissebed beschreven *Eurydice pulchra*, door Ritzema Bos op Borkum aangetroffen, komt nog altijd op Walcheren voor, getuige de twee exemplaren, die ik er van vond. *Jaera albifrons*, in '76 het eerst aan de Nederlandsche kust aangetroffen, blijkt een trouwe bewoner der steenen onzer weringen te zijn. Ongeveer een meter beneden de vloedlijn vindt men ze geregeld tegen den onderkant der steenen zitten. Veel overeenkomst met *Jaera* vertoont het geslacht *Janira*, waarvan ik de gewone Noordzee-soort (*Janira maculosa* Leach) op Alcyonium boven Borkum aantrof. De eenige beschrijving, die van dezen vorm bestaat, is die van Spence Bate en Westwood en deze munt niet uit door erge nauwkeurigheid; hetzelfde geldt voor *Jaera*, *Eurydice* enz. Voor *Eurydice pulchra* bezorgde Ritzema Bos ons evenwel eene zeer nauwkeurige beschrijving.

Een exemplaar van *Corophium* ontdekte ik in hetzelfde glas, waarin de kleine *Janira*'s gehuisd hadden. Het circa vijf millimeter groote dier bleek mij een exemplaar te zijn van *Corophium tenuicorne* Norman. Van deze soort beschikken wij enkel over eene beschrijving, door Norman in het British Association Report for 1868 geplaatst, eene beschrijving zonder eenige afbeelding. Voor de Fauna der Nederlandsche kust nam Ritzema Bos *Corophium longicorne* en Bonelli op. Bij de laatste soort deelt

¹⁾ Eenige maanden geleden zond mij Dr. Schoor, lid onzer Vereeniging, vischluizen van *Cyclopterus Lumpus* afkomstig. Het bleken mij te zijn exemplaren van *Caligus Lumpi*, Kroyer — een dier, waarvan het voorkomen voor onze Fauna nog niet geconstateerd was.

hij het vermoeden van Spence Bate en Westwood mede, dat zij de wijfjes der voorgaande soort zouden zijn. In 1868 had Norman echter reeds bekend gemaakt, dat deze bewering van bovengenoemde Carcinologen onjuist was: C. Bonelli is het wijfje van C. crassicorne Burzelius, terwijl het wijfje van C. longicorne „is quite different.”

Hyperia Medusarum ¹⁾, de wel bekende half-parasiet der Medusen, vertoonde zich natuurlijk bij Vlissingen, waar de kwallen tot een plaag worden, in talrijke exemplaren. Ik vond ze zoowel op *Chrysaora hyoscella* als op *Rhizostoma Cuvieri* en *Cyanea aurita*. Verwijdert men ze van de Medusen en plaatst men ze in frisch zeewater, zoo beginnen zij met zich pijlsnel door het zeewater te bewegen; spoedig evenwel verflauwen hunne bewegingen en meestal sterven zij nog dienzelfden dag. Zoowel het vorige jaar in Den Helder als dezen zomer in Vlissingen hield ik mij met het bestudeeren hunner ontwikkelingsgeschiedenis bezig. Einde Juni en begin Juli schijnt daartoe evenwel al wat laat te zijn, ten minste de meeste eieren vertoonden reeds geheel ontwikkelde jongen. De wijfjes, die de mannetjes aanzienlijk in grootte overtreffen, dragen de eieren in een aan de buikzij geplaatste broedholte bij zich (zooals bekend is bij de Amphipoden gevormd door de lamellen der borstpooten), zoodat het verkrijgen der eieren geen moeite kost. De embryologie dezer *Hyperia*'s is vooral daarom van gewicht, omdat zij de eenige zijn onder de Arthrostraken, waarvan beweerd wordt, dat zij zich met metamorphose ontwikkelen. Volgens Claus ²⁾ bestaan de afwijkingen,

¹⁾ Ik twijfel nog altijd, of de rosekleurige en groen-oogige *Hyperia*, die op de kwallen onzer kusten leeft, wel werkelijk *Hyperia Medusarum* Müller is. Wel komt zij overeen met de *Hyperia galba* Montagu, zooals Spence Bate en Westwood deze beschrijven, maar van de veel scherper gestelde diagnose, die A. Boeck (*Crustacea amphipoda borealia et arctica*, Vidensk.-Selsk. Forhandling for 1870) van de *Hyperia Medusarum* Müller geeft, vertoont zij bepaalde afwijkingen. *Hyperia galba* Montagu (1815) en *Hyperia Medusarum* Müller (1776) worden algemeen voor synoniemen gehouden; ik geef aan den laatsten naam de voorkeur, omdat hij de oudste is. De noodige literatuur ontbreekt mij evenwel, om mij geheele zekerheid te kunnen verschaffen.

²⁾ Claus. Lehrbuch. III^{de} druk. 1876. S. 513.

die de uit het ei komende jongen van de volwassene dieren vertoonen, uitsluitend in een verschillend aantal antenleden en in den bijzonderen vorm der pooten. Volgens hetgeen ik er reeds van waargenomen heb, zijn de verschillen veel aanzienlijker en betreffen zij wel in de eerste plaats den vorm van het lichaam en het aantal extremiteiten.

Het talrijkst zijn natuurlijk de *Podophthalme Crustaceen* vertegenwoordigd onder de door ons verzamelden. Op een paar uitzonderingen na zijn het evenwel uitsluitend Decapoden. Die uitzonderingen bestaan uit de reeds een vorig jaar waargenomen (trouwens reeds vroeger door Maitland en anderen opgenomen) *Mysis chamaeleo* en een zoowel bij Helgoland als later benoorden Borkum (dregging n°. XXXVI, zie de Kaart) buitgemaakte Cumacee. Deze bleek mij (Cuma) *Diastylis Rathkii* Kroyer te zijn ¹⁾.

Onder de *Langstaartige Podophthalmen* leverde het geslacht *Crangon* mij, behalve onze gewone garnaal (*Crangon vulgaris* L.), nog twee soorten, nl. *Crangon spinosus* en *trispinosus*. De laatste werd bij Helgoland buitgemaakt, komt evenwel volgens Metzger ook op de Westkust van Holland voor. *Crangon spinosus* daarentegen leverde ons dregging n°. XXXVI, benoorden Borkum. Op de Schelde voor Vlissingen werd een enkel exemplaar van de steurkrab (*Palaemon squilla*) gevangen, maar interessanter scheen het mij daar ook (en bij herhaling) *Pandalus annulicornis* aan te treffen: een vorm, die aan alle de Noordzee begrenzende kusten tamelijk algemeen is, maar, zonderling genoeg, tot nog toe noch aan de Belgische kust (van Beneden), noch

¹⁾ Kroyer geeft op twee plaatsen eene beschrijving dezer soort (Naturhistorisk Tidsskrift. III. 1841. pag. 531 en Ny Raekke. III. 1846. pag. 144). Volgens de eerste beschrijving is het middelste staart-aanhangsel voorzien van een 40tal stekels, volgens de latere aan beide zijden van een 13tal stekels. De exemplaren die ik van dit geslacht aantrof, hebben alle meer dan 13 (17 à 18) dier stekels. In alle mogelijke andere opzichten past Kroyer's beschrijving van *D. Rathkii* volkomen op de door mij verkregen exemplaren. Een andere door de Duitse Noordzee-expeditie in de nabijheid onzer kust aangetroffen Cumacee is de *D. spinosus* Norman. Deze door Norman in het Report, British Association 1868 beschreven soort, komt minder dan *D. Rathkii* met mijne exemplaren overeen.

aan de Nederlandsche was aangetroffen. In het zuiden van Engeland is hij daarentegen weer gemeen. Belangrijk voor de Noordzee-Fauna in 't algemeen was de vangst van een enkel exemplaar van de kleine *Athanas nitescens*, een kreeftje, dat door de Duitsche expeditie niet werd aangetroffen. Het kleine door mij verkregen exemplartaarje werd van tamelijk diep water (meer dan 20 vademen, dregging XXXIV, zie de Kaart) opgehaald. Slechts voor enkele punten aan de Engelsche kust (Devon en Cornwall, Bell, pag. 282) is het voorkomen van deze makropode geconstateerd ¹⁾. De zich diep in het slik gravende *Gebia deltura*, tot voor korten tijd in de Noordzee alleen aangetroffen door Goës (bei den Kostern-Inseln und im Gullmarfjord, Metzger) werd door Metzger ook in de nabijheid van Helgoland verkregen. Ook ons gelukte het van deze karakteristieke Thalassinide enkele exemplaren te bemachtigen. Jammer evenwel was het, dat van de zes buit gemaakte exemplaren slechts één enkel compleet was.

Wat de groep der *Anomuren* betreft, zoo kwam mij van het geslacht *Pagurus* geen andere als de gewone *Pagurus Bernhardus* in handen. Bovendien vonden wij talrijke exemplaren van eene *Galathea*-soort en van *Porcellana longicornis* L. De laatste vindt men bijkans altijd op *Alcyonium digitatum*, de doodemansduim, die als schermhandschoenen van groote afmeting, op verschillende punten der Noordzee (tusschen Vlissingen en Yarmouth, boven Borkum en Yuist) groote wulkhoorns (*Buccinum undatum*) en oesterschelpen geheel of gedeeltelijk bedekken. De kleur (zegt Bell) is zeer verschillend; gewoonlijk is zij licht rood, meestal met eene onregelmatige teekening van donker rood bruin, in andere exemplaren van helder rood. Had Bell levende exemplaren gehad, zoo had hij dit niet beweerd: zijne kleuropgave geldt voor de dieren als zij in spiritus gelegen hebben; de levende zijn daarentegen helder groen gekleurd, zooals wij bij herhaling gelegenheid hadden ons te overtuigen.

¹⁾ Volgens Norman (British Association Report 1868) is *Athanas nitescens* een van de soorten, die karakteristiek zijn voor zuidelijk Engeland en b.v. bij de Shetlandsche eilanden geheel ontbreken.

De kleine eveneens in talrijke exemplaren gedregde Galathea heeft mij heel wat hoofdbrekens gekost, wat voor een deel zeker wel te wijten is aan de omstandigheid, dat het mij niet mogt gelukken de voor het determineeren noodige literatuur bijeen te brengen. Voorloopig houd ik ze voor exemplaren van Galathea nexa Embleton. Deze wordt evenwel door Metzger niet opgenomen. Wel daarentegen eene Galathea intermedia Kinahan, waarvan de vindplaatsen volkomen met die der mijne overeenstemmen. Het opstel van Kinahan, waarnaar Metzger verwijst (Brit. spec. of Crangon and Galathea) en dat mij waarschijnlijk uit de onzekerheid helpen zou, schijnt in ons land weinig algemeen bekend te zijn. Ik verkreeg exemplaren van dezen vorm zoowel van dregging n^o. I als van n°. VIII, n°. XII, n°. XXXIV, benevens van verschillende dreggingen rondom Helgoland.

De belangrijkste *Brachyuren* blijven mij nog te vermelden over. Van het geslacht *Ebalia* vielen twee verschillende soorten in mijne handen: *Ebalia Cranchii* door talrijke, *E. Bryerii* slechts door één exemplaar vertegenwoordigd. De laatste werd bij Helgoland aangetroffen, terwijl de *E. Cranchii* evenals door Metzger op verschillende punten der Noordzee werd buit gemaakt. Van het geslacht *Hyas*, behalve de zeer gemeene *Hyas araneus*, de evenmin zeldzame *Hyas coarctatus*; van het geslacht *Stenorhynchus* de gewone *S. rostratus* L., doch van de in de diepe Goot (zie de Kaart, dregging n°. XI, XII en XIII) voorkomende (Metzger) *S. longirostris* Fabr. geen enkel exemplaar. Natuurlijk vingen wij exemplaren van *Cancer pagurus*. Mij was het bijzonder welkom eindelijk met exemplaren van *Pilumnus hirtellus*¹⁾ kennis te maken: ik verkreeg ze zoowel bij Helgoland als (dregging n°. XXXVI) boven Borkum. Van het geslacht *Portunus* behalve *Portunus depurator* (L.) Lch. een kleineren vorm, die mij *P. corrugatus* bleek te zijn. Dit is een der zeldzaamste soorten (in de Noordzee althans) van dit geslacht en was enkel van eenige punten aan de Engelsche kust bekend. In het bericht

¹⁾ Zie Tijdschrift der Vereeniging. II. pag. 243, waar ik een door Maitland gedoopte na verwanten vorm dezer soort beschreef.

der Nordsee-Expedition komt deze dan ook niet voor. Het eene exemplaar, dat ik er van aantrof, werd boven Ameland (dregging n°. XXXV) gevangen. Dat *Platyonichus latipes*, *Carcinus maenas* en *Pinnotheres pisum* bij herhaling aangetroffen werden, spreekt wel van zelf. Een ander geval is dit zeker met het exemplaar van *Thia polita*, dat reeds bij een onzer eerste dreggingen (n° VII, zie de Kaart) voor den dag kwam. Dit krabbetje, dat uitsluitend in het zuidelijkst gedeelte der Noordzee voorkomt, en verder in het kanaal moet leven (mij waren tot nog toe slechts exemplaren uit de Middellandsche zee in handen gekomen) werd zonderling genoeg door Metzger vaak in schelvischmagen bij Norderney aangetroffen en geldt b.v. aan de Engelsche kust voor een der zeldzaamste vormen ¹⁾.

Ik eindig mijne aantekeningen met het vermelden van *Corystes Cassivelaunus* Pennant. Van dezen vorm verkregen wij van zeer verschillende punten exemplaren. Boven de 56ste breedtegraad schijnt het dier niet meer voor te komen, maar in het door ons bevischte gedeelte der Noordzee bleek het een der gemeene soorten te zijn. De *Corystes* behoeft enkel een acht- of grooter aantal vademen diepte, maar komt overigens op zeer verschillenden bodem voor.

¹⁾ Bell zegt (l. c. pag. 366), dat het eenige bewijs van het voorkomen van dit dier aan de Engelsche kust geleverd wordt door de vondst van drie exemplaren in het zand begraven door Dr. Melville, docent in natuurlijke historie Queen's College, Galway.
